

THE VIEWS OF SCHOOL ADMINISTRATORS ON THE VALUES EDUCATION GIVEN IN THE SCHOOLS: A CASE STUDY

Soner ALADAĞ

*Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, soneraladag@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-8665-785X*

Bertan AKYOL

*Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, bertanakyol@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-1513-1885*

Received: 13.06.2017

Accepted: 16.09.2017

ABSTRACT

The aim of this study is to demonstrate school managers' views on the execution of value education. The research was designed in case study model – a qualitative research method. The research was conducted with the participation of 15 headmasters who work at public schools under the supervision of Ministry of Education in the province of Aydın. The target population of the research was determined by means of convenience sampling method. The data was collected through semi-structured interviews as required by qualitative research methodology. The results were classified under three headings, or themes, which are 'Values that matter', 'Integrating values into education' and 'Suggestions.' The results, when analyzed according to these three themes, indicate that the headmasters place special emphasis on love and respect, rely on teachers' adequacy for the execution of values education, and suggest that values education should be included in faculty of education curricula for a more efficient value education execution. The suggestions stated in this research are based on the abovementioned results.

Keywords: Value, values education, school administrator.

OKUL MÜDÜRLERİNİN OKULLARDA UYGULANAN DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN BAKIŞ AÇILARI: BİR DURUM ÇALIŞMASI

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, okul yöneticilerinin okullarda uygulanan değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırma, nitel bir araştırma desenlerinden durum çalışması deseni olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda Aydın ilinde MEB'e bağlı devlet okullarında görev yapan 15 okul müdürü yer almıştır. Araştırmanın çalışma grubu, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışmanın verileri, nitel araştırmaya dayalı olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları 3 tema altında toplanmıştır. Bunlar 'Önem verilen değerler', 'Değerlerin eğitimde uygulanması' ve 'Öneriler'dir. Belirtilen temalar çerçevesinde okul müdürlerinin sevgi, saygı ve iyilik değerlerine önem verdikleri, öğretmenleri değer eğitimlerini gerçekleştirme noktasında yeterli buldukları ve değer eğitimlerinin daha etkili gerçekleşmesi adına eğitim fakültesi programlarına değer eğitimine ilişkin eklemeler yapılmasını önerdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkarak belirli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, okul yöneticisi.

EXTENDED SUMMARY**Introduction**

Headmasters hold the central position in values education at schools. Therefore, their vision must embrace institutional transformation and improvement. It is widely accepted by theoreticians of values education and leadership that headmasters are affected by a set of practices and transitions when they are implemented within a framework of methodology (Lickona, 1991; Akt. Ekşi ve Okudan, 2011).

The culture established at schools by the headmasters, their order of importance and their perceptions of “good” and “bad” implicitly constitute the values education at a particular school with all shareholders. Headmasters, as educational leaders, are also responsible for the functionality and efficiency of the values education at schools. Therefore, this study seeks to demonstrate the headmasters’ views on the execution of value education. The study has tried to answer these three following questions:

1. Which values must be addressed at schools according to the headmasters?
2. What do the headmasters think about the nature of the ongoing values education at schools?
3. What do the headmasters suggest for a more efficient values education at schools?

Method

The research was designed in case study model – a qualitative research method. The research was conducted with the participation of 15 headmasters who work at public schools under the supervision of Ministry of Education in the province of Aydın. The target population of the research was determined by means of convenience sampling method. The data collection tool was prepared by taking the following issues into consideration. The interview form was based on research questions and relevant body of literature. The same form was also reviewed with the assistance of a testing-and-evaluation expert, as well as a language expert. The form was revised after the pilot study revealed possible malfunctions. Each interview question addressed a single issue. The data was examined by two experts. The examination led to the creation of codes and themes. The research sought voluntary participation on the part of the headmasters. The participants were informed about the nature, aim and duration of the research. It was declared the data would be used for scientific ends and would contribute to the literature; that the identity of the participants would remain anonymous for objectivity and reliability. The participants were asked to introduce themselves. Then the questions were asked in a particular order and the interviews were completed in a convenient environment. All the interviews were conducted face to face with the help of a tape recorder and notes. The average duration of the interviews was 25-35 minutes. The interviews were transcribed via Microsoft Office program.

The data was analyzed thoroughly by means of content analysis method. First, the semi-structured interview records were transcribed. Each interview was given a number such as M1 (standing for “Müdür (Headmaster)” 1). Another researcher was asked to create an independent system of coding for reliability. Then these two

systems were compared by means of “Reliability=[Consensus/ (Consensus+Divergence)]x100” formula and the result was 0.83, which proves the reliability of the study as it is above 70%. The data was interpreted through the double-checked coding system. The codes were classified according to similarity and proximity. This created a set of themes and sub-themes. The data was directly quoted and interpreted for further explanation.

Conclusion and Discussion

The results of this study demonstrate the views of 15 headmasters who work at public schools under the supervision of Ministry of Education in the province of Aydin on the execution of value education. The first question was which values should be taught at schools. The participants stated that while some fundamentally important values were included in the curricula, some other important values were missing. Love, respect, integrity, and patriotism mattered and could be seen within the syllabi. On the other hand, cleanliness, goodness, moderation, and austerity needed to be included in the syllabi.

Another question was about how the values education was executed at schools and the answers revealed significant results. The participants emphasized the issue of time and stated that the duration of values education at their schools is flexible. Also, the teachers were encouraged to spend enough time for such an education. As for the place of the education, the headmasters confirmed that the values were taught both in and outside the class with the help of the diversity among the teachers’ skills. The participants stated that the teachers were qualified for an efficient values education and their adequacy improves the quality of the values education. The study also investigated the headmasters’ suggestions. The answers mainly highlighted the issues of educational programs, planning, and execution. The participants put special emphasis on planning the education by taking the environmental conditions and socio-economic status of both the students and the families into consideration. They also declared that pre-service teachers would substantially benefit from the courses of teaching values throughout their own higher education at the faculty.

GİRİŞ

Her millet, gelecek nesillerinin iyi yetişmesi için emek harcar. Bireylerin toplumun beklentileri doğrultusunda yetiştirilmesi, kendisi ile barışık, ailesi ve yaşadığı çevre ile uyumlu sosyal ve konumlarının gerektirdiği rolleri üstlenmesi için değer aktarımı, okul öncesi dönemden sonra örgün eğitim kurumlarında devam etmektedir. Toplumun beklentilerine ait bu hedefleri gerçekleştirmekse kolay değildir. Çünkü değerler, özellikle de günümüzde, hızlı ve sürekli bir değişim içindedir (Karatay, 2007). Eğitim sisteminin temel amacı da bu değişimleri de dikkate alarak toplumun ortak değerlerini yeni nesillere aktarmak ve bireylere bu değerleri öğretmektir. Bu açıdan okulların görevi sadece bilgi ve beceri kazandırmak değil, bireylere değer eğitimi açısından da temel insani değerleri özümsetmektir.

Felsefenin en eski konularından biri olan “değer”, ilk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlerde kullanılmıştır (Yılmaz, 2006). Değer kavramı; iktisattan felsefeye, felsefeden sosyolojiye, sosyolojiden psikolojiye kadar birçok disiplinin konu alanına girdiğinden bu kavrama ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır. Değer kavramı, iktisattan etiğe geçmiş bir terim olarak kabul edilir (Kuçuradi, 2003). MEB’in (2009) yaptığı tanımda, Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar olarak ifade edilmektedir. Akbaş (2004) ise değeri bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve kişinin davranışlarını yönlendirmede etkili olan standartlar olarak ele almıştır.

Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler ayrıca, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir (Erdem, 2003). Başka bir ifadeyle değerler, davranışları yönlendiren ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenen olarak yargılandığı standartlar olarak ifade edilebilir (Halstead ve Taylor, 2000). Değerler, algıladığımız anlamlarla, sahip olduğumuz kavramlarla ve kendimiz ve dünyamızla ilgili yaptığımız genellemelerle şekillenir ve kalır. Değerlerimiz hayatımıza rehberlik eder (Harmin, Kirschenbaum ve Simon, 1973). Değerler bireylerin yaşamlarında son derece etkin rol oynamaktadırlar. Çünkü toplumsallaşma sürecinde değerlerin yeni nesillere kazandırılması önemlidir (Kıncal, 2007).

Değerler, insanların davranışlarını yönlendirmede etkilidir ve kişinin hayatını şekillendirir. Değerler bu bağlamda insan davranışlarını açıklama ve yorumlamada büyük bir öneme sahiptir. Bu özelliğinden dolayı da değerler sürekli dikkat ve ilgi çekmiştir (Aladağ, 2009). Buradan hareketle değerlerin, toplumdaki davranışların açıklanmasından dolayı toplumları anlamada önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

Değerler öğretilbilir ve öğrenilebilir olgulardır. Değerler her şeyden önce bir eğitim konusudur (Aydın, 2010). Tezgel’e göre (2006), değerlerin eğitimle verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu noktada eğitimin en önemli işlevi olan kültürel mirasın geleceğe aktarılması, toplumsal kalkınma ve bireyin toplumun bir üyesi olması için sosyalleştirilmesi, değerlerin öğretilmesiyle gerçekleştirilmektedir.

Değerlerin tanımlarına ve özelliklerine bakıldığında, değerlerin hem toplumsal hem de bireysel yönünün olduğu, bireyin davranışlarını yönlendirmede önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Değerlerin süreç içerisinde doğru olarak kazandırılması ve değer eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilmesi, bireyin ve toplumun huzuru açısından çok önemlidir. Değerlerin kazandırılması noktasında ise eğitim sistemimize ve bu süreçte uygulayıcı konumda olan okullara önemli görevler düşmektedir. Eğitim programlarında değerlerin nasıl kazandırılacağına açık ve net olarak belirtilmemiş olması, okulda değer eğitiminin gerçekleşmediği anlamına gelmemelidir.

Doğan (1997) bir ülkenin eğitim sisteminin o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başladığını belirtmiştir. Ona göre bu değerler eğitimin çerçevesini çizer, amaçlarını ve yönünü de belirler. Başka bir ifadeyle değerler bizim çocuklarımıza ne öğreteceğimizi ve bunları nasıl öğreteceğimize konusunda da yol gösterir, nelere vurgu yapmamız gerektiğini de belirtir.

Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine iyi tercihler yapabilmek için seçenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilmeye stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler. Öğrenim çağına gelmiş her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır (Ekşi, 2003). Çünkü okulun atmosferi, öğretmenlerin disiplin anlayışı ve beklentileri gibi yapılar, değer öğretmekte veya öğrencilerin değer gelişimine katkıda bulunmaktadır (Akbaş, 2004). Okulun kültürü, değerler sistemini destekleyecek nitelikte olmalıdır. Programda öğretilen teorik bilgilerin uygulaması, okul kültüründe pratik olarak uygulanması değer kazandırılmasını ve böylece ahlaki gelişimi de destekleyici bir rol oynayacaktır (Ekşi ve Katılmış, 2016).

Toplumların temel örgütlerinden biri olan okulda, çalışanların ortak değerler etrafında birleşmesi okulun verimliliğini arttıracaktır (Ivancevich ve Matteson, 1996; Akt., Aktepe ve Yel, 2009). Bu bağlamda okul yöneticilerine önemli görev ve sorumluluk düşmektedir. Okullarda yapılan değer eğitimi uygulamalarının merkezi yöneticidir. Bu nedenle değişimin öncüsü olan müdürün sahip olacağı vizyon, kurumu dönüştürecek ve geliştirecek faaliyetleri içerecek genişlikte olmalıdır. Zira okul kültürünün bir metodoloji bütününde yapılan uygulamalar ve bunun sonucunda ortaya çıkan değişimle etkilendiği değer eğitimi teorisyenleri ile liderlik teorisyenleri tarafından kabul edilmektedir (Lickona, 1991; Akt. Ekşi ve Okudan, 2011).

Okul yöneticilerin okulda oluşturdukları kültür neye önem verip vermedikleri, neyi iyi ya da kötü olarak algıladıkları tüm paydaşlarıyla beraber okul için örtük olarak değer eğitimi oluşturmaktadır. Birer öğretimsel lider olması beklenen okul müdürleri de okullarda süregelen değer eğitimlerinin işlerliği ve etkililiğinden birinci derecede sorumlu kişilerdir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin okullarda uygulanan değer eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Okul müdürlerine göre okullarda hangi değerlerin kazandırılması önemlidir?
- 2) Okul müdürlerine göre okullarda gerçekleştirilen değer eğitimi süreci nasıldır?
- 3) Okul müdürlerinin okullarda değer eğitiminin daha etkili gerçekleştirilmesi için getirdikleri öneriler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışmasında “güncel bir olgu, olay, durum, birey ve gruplar üzerine odaklaşıp, derinlemesine” incelenmeye çalışılmaktadır (Bassey, 1999, Stake, 1995, Yin, 1994; Akt., Ekiz, 2003). Araştırma yapmak için özel bir durumun varlığından bahsedilmesi gerekmektedir. Bir duruma ait etmenler bütüncül bir çerçevede birbiriyle ilişkili bir şekilde araştırılır. Birden fazla veri toplama yöntemi kullanılarak verilerin birbirini sınaması ve desteklemesi beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Creswell (2005) durum çalışmasının bir veya birkaç özel durumu derinlemesine incelemek ve analiz etmek amacıyla kullanıldığını belirtmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Uygun örnekleme yöntemi araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması olarak ifade edilir (Büyüköztürk ve diğ., 2014). Araştırmanın çalışma grubunda Aydın ilinde MEB’e bağlı devlet okullarında görev yapan 15 okul müdürü yer almıştır. Tablo 1’de araştırma kapsamında görüşmelere katılan 15 okul müdürüne ait bilgiler verilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Meslek Hizmet Süresi	Yöneticilik Kıdemi
Müdür 1	Erkek	18	6
Müdür 2	Erkek	8	3
Müdür 3	Erkek	26	8
Müdür 4	Erkek	9	2
Müdür 5	Erkek	20	2
Müdür 6	Erkek	28	24
Müdür 7	Erkek	15	4
Müdür 8	Erkek	26	14
Müdür 9	Erkek	17	5
Müdür 10	Erkek	8	3
Müdür 11	Kadın	8	2
Müdür 12	Erkek	5	3
Müdür 13	Erkek	14	5
Müdür 14	Erkek	5	2
Müdür 15	Kadın	27	14

Veri Toplama Aracı

Çalışmada; görüşülen kişinin fikirlerini diğer veri toplama tekniklerine göre daha ayrıntılı ve derinlemesine açıklama olanağı sunmasının yanında araştırılan konuyu görüşülen kişinin bakış açısından görmeyi sağlaması (Yıldırım ve Şimşek, 2013) gibi avantajlarından dolayı yarı yapılandırılmış görüşme tekniği seçilmiştir. Görüşme formlarının bir diğer avantajı ise önceden hazırlanmış açık uçlu soruların bir sistematik içerisinde sorulmasıdır. Bu da görüşmeye esneklik kazandırmakta, görüşülenlere daha fazla konuşma imkânı vermekte ve görüşme

sürecinden daha detaylı bilgiler almayı sağlamaktadır (Kuş, 2003). Okullarda uygulanan değerler eğitime ilişkin okul müdürlerinin görüşlerini ortaya çıkarmak için katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin verimli bir şekilde amaç ve alt amaçlara hizmet edebilmesi için ve nitel araştırmanın doğasına uygun bir şekilde yapılabilmesi için görüşme soruları şu aşamalardan geçirilerek hazırlanmıştır:

1. Araştırmacı tarafından literatür taraması, alan uzmanlarıyla görüşmeler ve alandaki benzer olabilecek çalışmalar göz önünde bulundurularak sınıf öğretmenlerinin müzelerin değer aktarmadaki rolüne ilişkin düşünce ve deneyimlerini ortaya çıkarmak amacıyla tümevarımcı bir rol izlenmiş ve taslak görüşme soruları hazırlanmıştır.

2. Hazırlanan görüşme soruları daha sonra bu alanda çalışan 3 alan uzmanına ve soruların anlaşılabilirliği ve Türkçe dil kurallarına uygunluğu açısından incelenmesi amacıyla da 1 dil uzmanına olmak üzere uzman görüşüne sunulmuştur.

3. Uzmanlardan alınan dönütler üzerine sorular tekrardan gözden geçirilerek başlangıçta 9 olarak hazırlanan taslak sorular amaca hizmet ettiği düşünülen 4 tane soru birleştirilerek 5'e indirilmiştir. Ayrıca anlam bozukluğuna yol açan sorular dil uzmanının önerileri doğrultusunda yeniden gözden geçirilerek düzenlenmiştir.

4. Araştırma öncesinde soruların anlaşılabilirliği ve bu doğrultuda amaca hizmet edip etmediği konusunda dönütler alabilmek amacıyla ön uygulamalar yapılmıştır. Ön uygulama yapmak amacıyla 5 okul müdürü ile daha önceden tarih belirlenerek uzman görüşüyle düzenlenen sorular üzerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan ön uygulamalarda görüşmelerin yaklaşık olarak 25 – 30 dakika arasında sürdüğü görülmüştür.

5. Ön uygulamalarda müdürlerin soruların açık ve anlaşılabilir olup olmadığı, akıllarına soru işareti bırakan hususların bulunup bulunmadığını da belirlenmeye çalışılmıştır, ayrıca soruları cevaplandırmada güçlük çekip çekmedikleri değerlendirilmiştir. Araştırmacı ön uygulamaya katılan kişilerin sorulardan anladıkları ile araştırma kapsamında anlaşılmasını bekledikleri anlamları karşılaştırmıştır. Yapılan bu karşılaştırmada ön uygulamaya katılan öğretmenlerin soruları doğru bir şekilde algıladığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç doğrultusunda da ön uygulamaya ilişkin sonuçlar uzman görüşüne tekrardan sunulularak araştırma sorularının son hali verilmiştir.

Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirliği

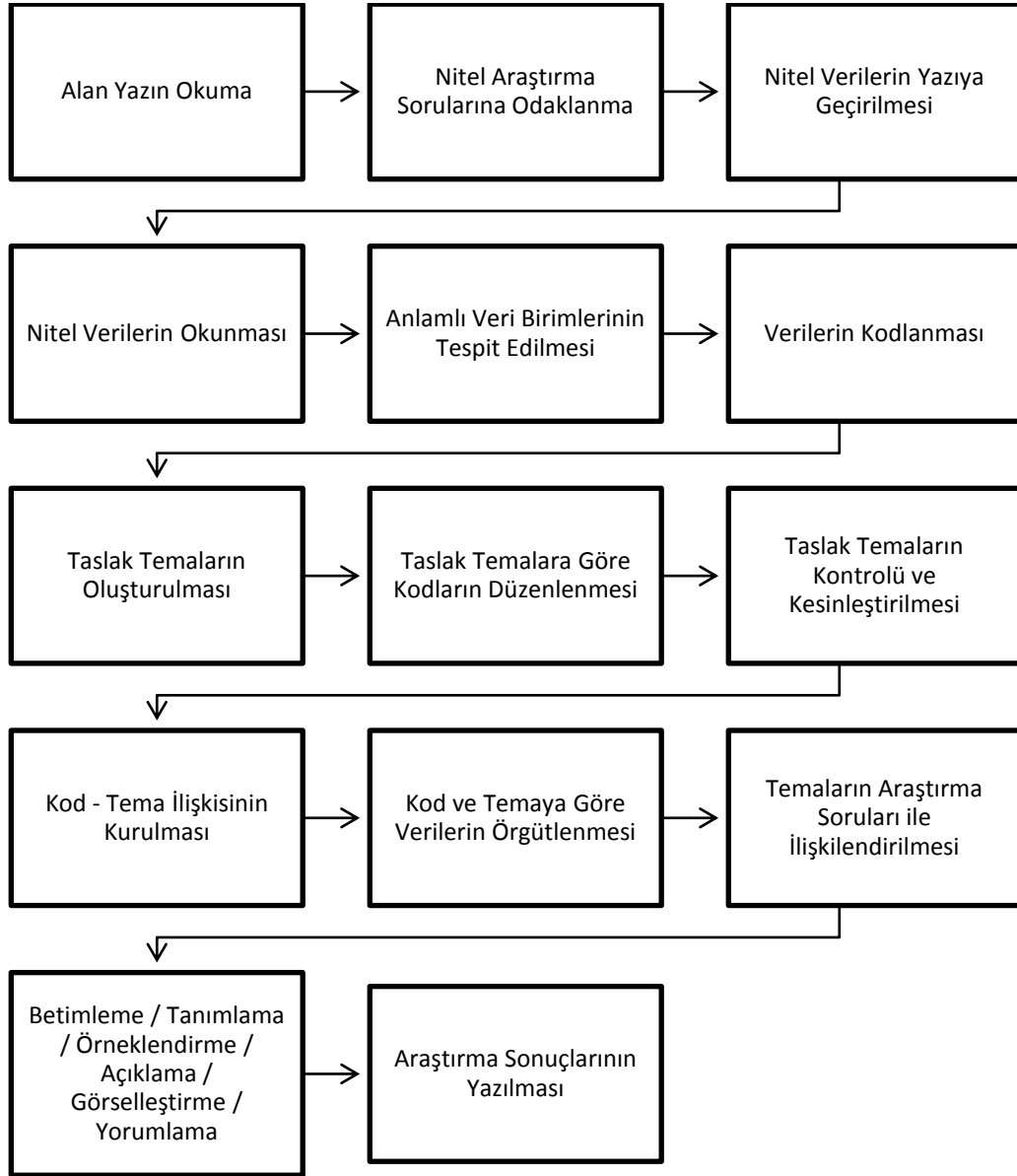
Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları hazırlanırken aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Görüşme formu hazırlanırken araştırma sorularının temel alınarak alan yazından faydalanılmıştır. Hazırlanan görüşme formu ölçme değerlendirme ve dil uzmanından elde edilen görüşler doğrultusunda düzenlenmiştir. Form pilot uygulamadan sonra aksaklıklar düşünülerek yeniden düzenlenmiştir. Görüşme sorularının bir konuyla ilgili olmasına dikkat edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler iki alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular iki alan uzmanı tarafından incelenmiştir. İncelemeler sonucu kodlar ve temaların son hali verilmiştir.

Verileri Toplama Süreci

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde gönüllülük esası temel alınmıştır. Görüşme yapılmadan önce katılımcılara; yapılan çalışmanın içeriği, amacı ve ne kadar sürede tamamlanacağı, görüşmelerden elde edilecek olan verilerin bilimsel amaçla kullanılacağı ve alana katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Ayrıca yansız ve güvenilir sonuçlara ulaşabilmek adına isimlerinin kesinlikle gizli tutulacağından bahsedilmiştir. Katılımcılardan kendilerini tanıtmaları istenerek görüşmeye başlanmış ve sorular belli sıra halinde sorularak görüşmeler, uygun ortamlarda tamamlanmıştır. Yapılan görüşmelerin tamamı, yüz yüze gerçekleşmiş olup ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır ve alan notları tutulmuştur. Daha sonra katılımcılardan elde edilen veriler, Office programı aracılığıyla görüşme formları halinde yazıya geçirilmiştir. Görüşmeler, ortalama 25-35 dakika civarında tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmanın verilerini derinlemesine incelemek adına analizinde 'içerik analizi' yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkmasına olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk vd., 2014). McMillan ve Schumacher (2014) nitel veri analizi sürecini şu şekilde belirtmektedir.

Şekil 1: Nitel Veri Analizi Süreci

McMillan ve Schumacher (2014)'da şekilde ayrıntılı bir şekilde belirttiği nitel veri analiz sürecini şu şekilde özetleyebiliriz; içerik analizinde temelde yapılan işlem, benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında toplanması ve bunların okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlanmasıdır. Bu doğrultuda nitel veri analizi dört aşamada yapılmaktadır: verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışma kapsamında öncelikle yarı yapılandırılmış görüşmelere ait ses kayıtları yazıya geçirilmiştir. Görüşmelerin analizine başlamadan önce ise oluşturulan görüşme dökümanları sıralanarak (M, 1) / (Müdür, 1) şeklinde numaralandırılmıştır. Araştırmanın analizinde güvenilirliği sağlamak amacıyla araştırmacı ile birlikte başka bir araştırmacı daha aynı veri seti üzerinde bağımsız olarak kodlama yapmıştır. Daha sonra kodlayıcılar arasında güvenilirlik analizi yapmak amacıyla Miles ve Huberman (1994)'ın $Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{Görüş\ Birliği + Görüş}$

Ayrılığı]] x 100 formülünden hesaplanarak 0.83 olarak elde edilmiştir. Kodlama güvenilirliğinin en az %70 olması gerektiği (Miles ve Huberman, 1994) düşünüldüğünde, elde edilen değer (%83) kodlamanın güvenilir biçimde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Daha sonra görüş birliğine varılan kodlara göre veriler tekrar okunmuştur. Elde edilen kodlar anlam bakımından benzerlik ve yakınlıklarına göre sınıflandırılmış ve bu sınıflandırma sonucunda tema ve alt temalara ulaşılmıştır. Elde edilen veriler bulgu ve sonuçların açıklanmasında doğrudan yapılan alıntılarla desteklenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 2. Nitel Veri Kodlama Örneği

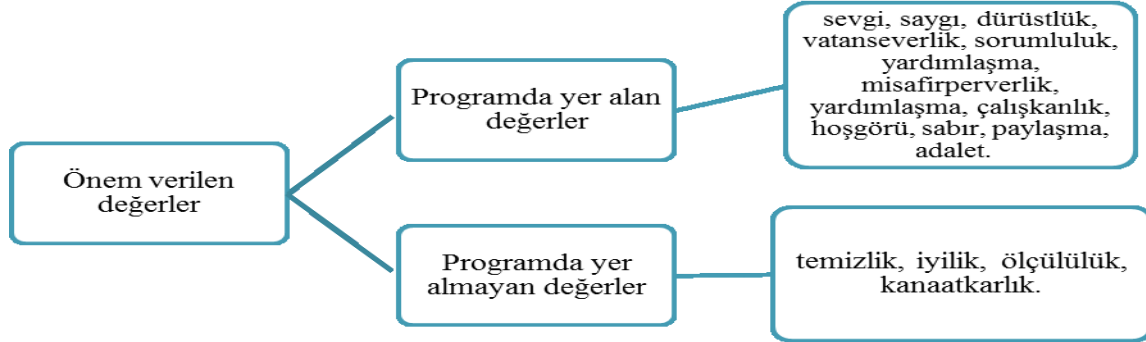
Yazılı Doküman (M, 5)	Kodlama
Saygı, sevgi ve hoşgörü konularına daha çok ağırlık verilmelidir. Çünkü insanlar arası ilişkilerde saygı ve sevginin olduğu yerde, insanların birbirine hoşgörü dürüst davrandığı yerde mutluluk olur huzur olur. Dürüstlük konusuna da çok önem verilmektedir.	Sevgi, saygı, hoşgörü
Yazılı Doküman (M, 8)	Kodlama
Dürüstlük konusu önemli nedeni ise hayatın her alanında dürüst olmamız gerekiyor. Toplum olarak dürüst insanlara ihtiyaç duyulup, dürüst öğretmen, dürüst amir, dürüst doktor, dürüst anne ve baba vb. Sorumluluk ise görevine zamanında gelme yapmamız gereken işleri zamanında yapma ve kendimizin alanına giren işleri yapma.	Dürüstlük, sorumluluk
Yazılı Doküman (M, 13)	Kodlama
Sorumluluk, saygı sevgi ve adalet konuları öncelikli olmalıdır. Sorumluluğunu bilen, saygıyı bilen diğer tüm değerleri de önemseyecektir.	Sorumluluk, sevgi, saygı, adalet

BULGULAR

Araştırma kapsamında görüşlerine başvurulmuş okul müdürlerinden alınan cevapların analizleri sonrası araştırmanın bulgularının üç temel tema altında toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu temalar 'Önem verilen değerler', 'Değerlerin eğitimde uygulanması' ve 'Öneriler'dir. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular; tema, alt tema, kodlamalar ve örnek okul yöneticileri görüşleri şeklinde sunulmuştur.

Tema 1: Önem Verilen Değerler

Okul müdürlerinin görüşlerine göre okullarda hangi değerlerin kazandırılmasının önemli olduğuna ilişkin bulgular “Önem Verilen Değerler” teması altında toplanmıştır. Bu temaya ilişkin olarak alt tema ve kodlamalar Şekil 2’de sunulmuştur.

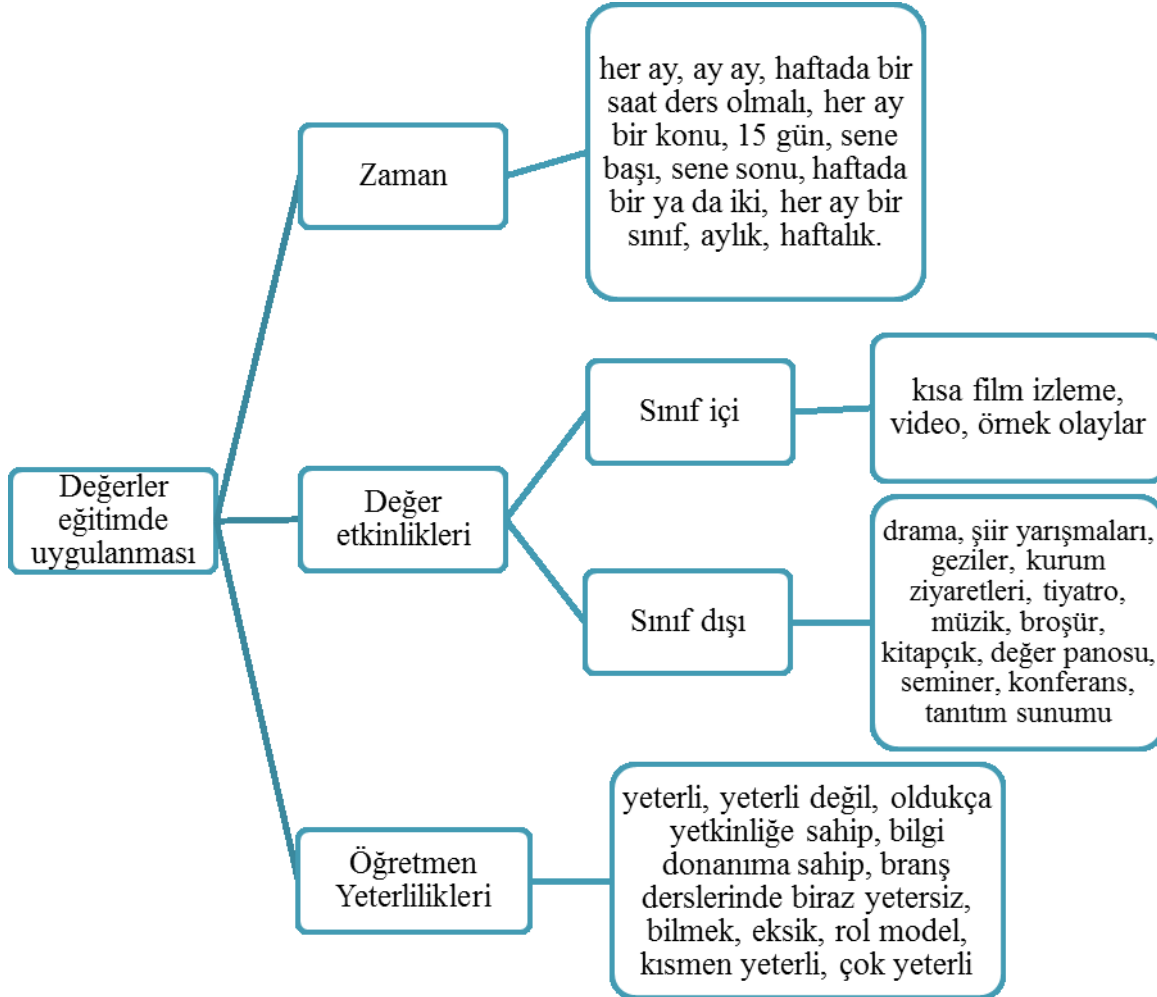
Şekil 2. Tema: Önem Verilen Değerler

Çalışmaya katılan müdürlerin hepsi programda yer alan değerlerden en az bir tanesine önem verdiklerini belirtmişlerdir. Sevgi ve saygı çalışmaya katılan okul müdürlerinin en çok önem verdiği değerlerdendir. Bu konuda **Müdür 1:** “Saygı: öğrencilerimizin birbirlerine olan saygılarını topluma, devlet malına, hayvanlara, bitkilere olan saygılarını geliştirmek için öncelikle saygı konusu verilmelidir. Sorumluluk: değer eğitimindeki her kazanımı kalıcı davranışa dönüştürebilmek sorumluluk davranışını kazandırmadan olmaz sorumluluk kazanımları kalıcı hale getirir.” görüşünü belirtmiştir. Aynı şekilde **Müdür 7:** “Öncelikli olarak saygı ve sevgi konuları işlenmelidir. Aile, arkadaş, insan ve hayvan sevgileri etkinliklerle zenginleştirilerek verilmelidir.” şeklinde sevgi ve saygının önemine değinmiştir. Programda yer alan sorumluluk değeri de önem verilen bir başka değerdir. **Müdür 13:** “Sorumluluk, saygı sevgi ve adalet konuları öncelikli olmalıdır. Sorumluluğunu bilen, saygıyı bilen diğer tüm değerleri de önemseyecektir.”

Programda doğrudan belirtilmese de diğer değerlerle desteklenen ahlak gelenek görenek gibi kültürümüzü yansıtan unsurlarda değer olarak belirtilmiştir. **Müdür 8:** “Ahlak, gelenek görenek konuların öncelikli olarak ele alınması daha yararlı olacaktır.” bu yorumuyla bu görüşü desteklemektedir. Başka okul müdürünün de belirttiği ölçülülük, iyilik, temizlik gibi değerlerinde programa alınmasının faydalı olacağı söylenebilir.

Tema 2: Değerlerin Eğitimde Uygulanması

Okul müdürlerinin görüşlerine göre okullarda gerçekleştirilen değer eğitiminin nasıl işlediğine ilişkin bulgular “Değerlerin eğitimde uygulanması” teması altında toplanmıştır. Bu temaya ilişkin olarak alt tema ve kodlamalar Şekil 3’de sunulmuştur.

Şekil 3. Tema: Değerlerin eğitimde uygulanması

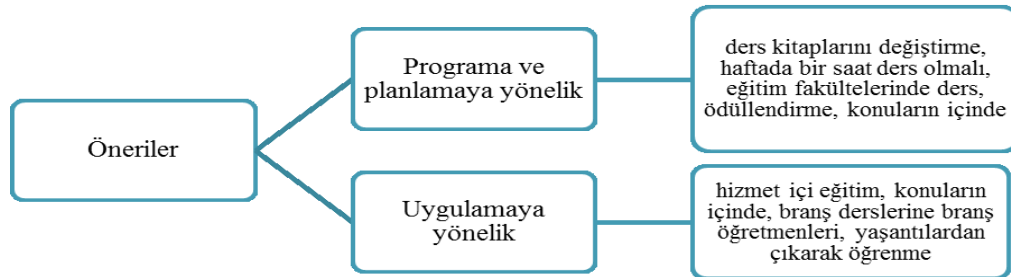
Program değerlerin kazandırılmasına yönelik zaman konusunda esneklik sağlamaktadır. Her okul, her yönetici bu zamanı nasıl değerlendireceğine kendisi karar verebilmektedir. Okullarda gerekli görevlendirmeler yapılarak haftalık ve aylık programlar hazırlanmaktadır. **Müdür 2:** “Öğretmenler görevlendirilip aylık ve haftalık olarak okul koridorlarındaki panolar ayın değerlerine göre süslenecek ve çocukların ilgisi bu değer üzerine çekilecektir. Ayrıca tüm ders öğretmenleri derslerin bir bölümünde ayın kazanımını derslerinde öğrencilere anlatacak ve bazı görsellerle bunlar zenginleştirilecektir.” bu görüşü ile fikrini beyan eden müdür, değer eğitimi konusundaki planlamayı belirtmiştir. Her sene planlamanın düzenli bir şekilde yapılmasının değer eğitimi için ayrılan zamanın daha etkili olduğunu **Müdür 9:** “Sene başında öğretmenler kurulunda görüşerek. Değerler eğitimi konularından okulumuza, çevremize uygun uygulanabilir konuları paylaşıyoruz.” sözleriyle belirtmiştir.

Çalışmaya katılan okul müdürleri kazandırılacak değerlere ilişkin çeşitli etkinlikler hazırladıklarını söylemişlerdir. Değer öğretimini teknolojiden yararlanan müdürler çoğunluktadır. **Müdür 11:** “Okulumuzda değer eğitimi bağlamında derslerde her ay bir değer ele alınmakta bununla ilgili slayt ve video izletilmekte ve örnek olaylar incelenir.” görüşü belirtmiştir. Yazılı ve görsel materyallerden yararlanılarak öğrencilerin de bu sürece aktif katılımlarını sağlamayı amaçlayan müdürlerin de olduğu belirlenmiştir. **Müdür 7:** “Değerler eğitimi köşesinin oluşturulması, konunun duyurulması ile ilgili yazı, broşür, slaytların hazırlanması haftada bir yada iki defa sınıf toplantılarında konuyla ilgili beş dakikalık karşılıklı bilgi alışverişi yapılmasına yer veriyoruz.” şeklinde uyguladıkları etkinliklerden birkaçını belirtmiştir.

Çalışmaya katılan okul müdürlerinin çoğu değer eğitimi konusunda öğretmenlerin gerekli yeterliliğe sahip olduğunu söylemiştir. **Müdür 5:** “Öğretmenler değer eğitimi konusunda yeterlidir.” **Müdür 15:** “Öğretmenlerimizin değerler eğitimine katkıları ve yeterlilikleri başarılı çalışmalarını yeterlidir.” Çalışmaya katılan okul müdürlerinden öğretmenlerin gerekli yeterliliğe sahip olmadıklarını düşünenler de bulunmaktadır. **Müdür 7:** “Öğrenciye örnek olmada geneli olmasa da çoğunun yeterli olduğuna inanmıyorum ve görüyorum yaşıyorum.”

Tema 3: Öneriler

Okul müdürlerinin okullarda değer eğitiminin daha etkili gerçekleştirilmesi için getirdikleri önerilere ilişkin bulgular “Öneriler” teması altında toplanmıştır. Bu temaya ilişkin olarak alt tema ve kodlamalar Şekil 4’de sunulmuştur.

Şekil 4. Tema: Öneriler

Çalışmaya katılan okul müdürleri programa ve planlamaya yönelik çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Müdür 10: “Değerler eğitiminin uygulanmasında her okulun kendi özelinde ihtiyaçlarına göre eğitim öğretim yılı başında hazırlayacağı plan doğrultusunda uygulanması gerekmektedir.” önerisinde bulunmuştur. Çalışmaya katılan okul müdürlerinden Müdür 6: “Eğitim fakültelerinde ders olarak okutulmalı diyorum.” şeklinde görüş bildirerek

eğitim fakültelerinde değer eğitiminin ders olarak okutulmasının öğretmenlerin programı uygulamasına ve planlama yapmasına yardımcı olacağını belirtmiştir.

Değer eğitiminin en önemli aşaması şüphesiz ki uygulama aşamasıdır. Uygulamada izlenecek yollar değerlerin kalıcı bir şekilde kazandırılmasında önemli bir etkidir. Öğrencinin aktif katılımı değer eğitiminin kazandırılmasında önemli bir unsurdur. Müdür 4: “Her ay değerlerin bütün öğrenciler ve öğretmenler ile birlikte işlenmesi, değerlerin sosyal etkinliklerle işlenmesi ile birlikte daha kalıcı hale geleceği düşünülmektedir.” Ayrıca okul müdürlerinin dördü değer eğitiminde aktif rol oynayan öğrencilerin ödüllendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Müdür 8 ödüllendirmeye ilgili olarak ; “Derslerde konuların içinde işlenmesi, okulda o ay işlenen değere en uygun öğrencinin belirlenerek ödüllendirilmesi faydalı olacaktır.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Değer eğitiminin okulda sınırlı kalmaması gerektiğini belirten bazı okul müdürleri değer eğitimine aile katılımının da sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Müdür 12: “Değerler eğitiminin öncelikle eğitimciler ve aileler inanmalıdır. Bu sebeptendir ki eğitimcilerimize eğitim düzenlenmelidir. Bu yetkinliği kazanan öğretmenler aileyi de çalışmanın içine katmada etkili olacaktır.” şeklinde aile katılımının önemini vurgulamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Okullarda uygulanan değer eğitimlerinin gerçekleşmesine ilişkin olarak okul yöneticilerinin görüşlerinin ortaya konmasının amaçlandığı araştırmanın sonuçları, Aydın ilinde faaliyet gösteren devlet okullarında görev yapan 15 okul müdürünün görüşlerinin alınması ile belirlenmiştir. Öncelikli olarak okul yöneticilerine okullarda hangi değer eğitimlerinin verilmesinin gerekli olduğuna ilişkin sorular sorulmuştur. Okul yöneticilerinin verdikleri cevaplarda, önem verdikleri değerlerin bazılarının programda yer aldığını, bazılarının ise yer olmadığını ifade etmişlerdir. Sevgi, saygı, dürüstlük ve vatanseverlik gibi değerlerin öğrencilere aktarılmasının önemli olduğunu ve eğitim programlarında yer aldığını belirten okul yöneticileri, temizlik, iyilik, ölçülülük ve kanaatkârlık gibi değerlerin ise değer eğitimi kapsamında verilmesinin önemli olduğunu ancak programda yer olmadığını dile getirmişlerdir. Belirtilen bu sonuç ile benzer olarak Şahin-Fırat (2010) da gerçekleştirdiği araştırma sonucuna göre, okul müdürlerinin “iyilikseverlik” değerinin önemine vurgu yaptıklarını ifade etmektedir. Aslanargun (2012) da yöneticilerin önem verdikleri ve okul müdürünün sahip olması gereken değerler noktasında adalet, güven, çalışkanlık, kariyer, liyakat değerlerine vurgu yaptıklarını belirtmektedir. Çalışmanın ortaya konma amacıyla benzer şekilde Yaylacı ve Beldağ (2015) da okul yöneticilerinin karar verme süreçlerinde etkili olan değerleri yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak ortaya koymaya amaçladıkları çalışmalarında değer eğitimlerinin yönetsel açıdan ele alınmasının hassasiyetine vurgu yaparak, yönetim süreçlerinin işletilmesinde yöneticilerin sahip oldukları değerlerin önemine vurgu yapmaktadırlar. Birer öğretimsel lider olmaları beklenen okul yöneticilerinin sahip oldukları değer sistemlerinin, okullarda uygulanan değer eğitimi olumlu yansıtacağı gerçeğiyle örtüşen bir diğer çalışmada ise Yılmaz (2007) Okul yöneticilerinin, okulları değerlere göre yönetmesi okulların amaçlarına ulaşmasında değerlerden yararlanılması, çalışanların çabalarına değer verilmesi, çalışanların değerlerinin ve örgütsel değerlerin yönetime katılması gibi açılardan önem taşımakta olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Altınkurt ve Yılmaz (2010) da okul yöneticilerinin okullarını değerlere göre yönetme durumlarının öğretmenlerin örgütsel adalet algılarının anlamlı bir yordayıcısı olduğunu

ve bu iki görüş arasında orta düzeyde, aynı yönde ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu çalışmalarında ifade etmektedir.

Bir diğer araştırma sonucu ise okul yöneticilerine sorulan değer eğitimlerinin ne şekilde verildiğine dair sorulan soruya alınan cevaplardan ortaya çıkmıştır. Okul yöneticileri bu konuya ilişkin olarak öncelikle zaman konusuna vurgu yapmış ve değer eğitimlerinin verileceği süreler konusunda esnek olduklarını, öğretmenlere bu konuda yeterli fırsatı tanıdıklarını ve yeterince konu üzerine zaman ayırdıklarını dile getirmişlerdir. Değer eğitimlerinin uygulama yerlerine ilişkin olarak ise okul yöneticileri bu eğitimlerin hem sınıf içi hem de sınıf dışı gerçekleştiğini dile getirmiş ve değer eğitimleri konusunda öğretmenlerin farklı yeterliklerinden yararlanıp, uygulama noktasında çeşitlilik sağladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin değer eğitimi vermelerine ilişkin yeterliğe sahip olduklarını ifade eden okul yöneticileri, bu yeterlik seviyesinin değer eğitimlerinin kalitesine olumlu yansıdığı görüşündedirler. Araştırma kapsamında okul yöneticilerine değer eğitimlerinin verilmesine ilişkin öneriler sorulmuş ve alınan cevapların programa-planlamaya yönelik ve uygulamaya yönelik önerileri içerdiği görülmüştür. Okul yöneticilerinin öneri boyutunda en çok vurgu yaptıkları noktaların başında değer eğitimlerinin uygulanmasında okulların buldukları çevre koşullarına ve öğrencilerin ve velilerin sosyo-ekonomik özelliklerine göre plan yapılması olduğu görülmektedir. Ayrıca okul yöneticileri, değer eğitiminin daha etkili verilebilmesi adına öğretmen adaylarına eğitim fakültesinde aldıkları eğitim sürecinde değer eğitiminin verilmesi hususunda dersler verilmesinin de konuya önemli katkı sağlayacağını dile getirmektedirler. Benzer şekilde Ekşi ve Okudan (2011) da çalışmalarında, okul müdürlerinin eğitim fakültelerinde değerler eğitiminin öğretmen yetiştirme programlarının bir parçası olması gerektiğini düşündüklerini belirtmektedir. Yine aynı çalışmada araştırmacılar gerçekleştirdikleri çalışmada görüşlerine başvurdukları okul yöneticilerinin hiçbirinin öğretmenlik programlarında okurken bu alana yönelik formal bir eğitim almadığı bu yöndeki eksikliklerini daha sonradan yapılan çeşitli etkinliklerle gidermeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Son olarak ise okul yöneticilerinin büyük bir kısmının uygulamaya ve uygulamada yapılacak farklılıklara ilişkin önerilerini dile getirdikleri görülmektedir. Değer eğitimlerinin sosyal etkinlikler ile desteklenmesi, değer eğitimlerinde ödüllendirilmeden faydalanılması, ailelerin de değer eğitim konusunda bilinçli bir şekilde sürece aktif katılmaları ve konusun hassasiyetinin farkında olmaları ve değer eğitimlerinin hizmetiçi eğitimler ile desteklenmesi, okul yöneticilerinin belirttikleri önerilerden bazılarıdır. Benzer şekilde Aynı şekilde Karaköse ve Altinkut (2009) da a Milli Eğitim Müdürlüklerinin konuya daha duyarlı olmasının gerektiği ve değerlerle yönetim konusundaki bilgi eksikliklerinin giderilmesine yönelik hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiği noktasına vurgu yapmaktadır. Araştırma sonuçlarıyla benzer olarak Yeşiltaş ve Mentiş Taş (2016) da çalışmalarında okul müdürlerinin dürüstlük, sevgi ve saygı değerlerine önem verdiklerini; öğrencilerin değer kazanımlarında ailenin rolünün çok büyük olduğuna, okulun değer kazandırmada aileden sonra geldiğine inandıklarını ve değer kazandırma konusunda kendilerinin rol model olmaları gerektiğini düşündüklerini ifade etmektedir.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin öncelikli olarak değer eğitimi konusunda hizmet içi eğitimlere aktif olarak katılımlarının sağlanması ve bu konuda Milli Eğitim Müdürlüklerinin bölgedeki alan uzmanlarından destek alarak öncü olmaları; eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme programlarına değer eğitimlerinin eklenmesi; ailelerin değer eğitimi konusunda daha bilinçli olmaları ve okulda yürütülen eğitimlere destek vermeleri adına okullarda düzenlenecek bilgilendirme eğitimleri ile farkındalıklarının artırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altinkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2010). Değerlere göre yönetim ve örgütsel adalet ilişkisinin ortaöğretim okulu öğretmenlerinin algılarına göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 16 (4), 463-484.
- Aslanargün, E. (2012). Okul müdürlerinin sahip olması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1327-1344.
- Aydın, M.Z. (2010). Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Buluşması*. 10 Nisan 2010. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, Ankara.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 607-622.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (Cilt 2). New Jersey: Pearson Education.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş: nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Ekşi, H.ve Okudan, A.Y. (2011). Eğitim yöneticilerinin bakış açısı ile değerler eğitimi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8(2), 178-190.
- Ekşi H., Katılmış A. (2016). *Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt: I, Sayı: 4.

- Halstead, J. M., Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-203.
- Harmin, M., Kirschenbaum, H., ve Simon, S, B. (1973). *Clarifying values through subject matter: Applications for the classroom*. Minneapolis: Winston Pres, Inc.
- Karaköse, T. ve Altınkurt, Y. (2009). Okul yöneticilerinin ve il milli eğitim müdürlüğü çalışanlarının değerlere göre yönetim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 49–67.
- Karatay, H. (2007). Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri. 38. ICANAS, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (939-948). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Kıncal, R. (2007). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2003). *İnsan ve değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuş, E. (2003). *Nitel-nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- McMillan, J. H., ve Schumacher, S. (2014). *Research in education: Evidence-based inquiry*. Pearson Higher Ed.
- MEB. (2009). *Sosyal Bilgiler Dersi(4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Miles, M. B., Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis : an expanded sourcebook (2nd Edition)*. Calif : SAGE Publications.
- Şahin, Fırat, N. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 71-83.
- Tezgel, R. (2006). Yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında insan hakları ve değer eğitimi. *II. Uygulamalı Etik Kongresi*, 18- 20 Ekim 2006, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
- Yaylacı, A., F. ve Beldağ, A. (2015). Karar verme sürecinde okul yöneticileri ve değerler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 165-176.
- Yeşiltaş, P., D. ve Mentiş Taş, A. (2016). Okul müdürlerinin değer ve değer kazanımına ilişkin görüşleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (2), 1125-1146.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, K. (2007). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin değerlere göre yönetim ile ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52, 639-664.